ZESZYTY NAUKOWE POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ 1991

Seria: ELEKTRYKA z. 113 Nr kol. 983

Krystyna STEC

PROPOZYCJA ROZKŁADU MOCY W UKŁADACH Z OKRESOWYMI PRZEBIEGAMI NIESINUSOIDALNYMI

Streszczenie. W artykule przedstawiono propozycję nowego rozkładu mocy w układach liniowych z przebiegami okresowymi niesinusoidalnymi. Proponuje się rozkład mocy pozornej $|S| = |U||I|$ na cztery składowe wytworzone przez dwie ortogonalne składowe prądu pobieranego przez układ. Moce te oznaczono P, P_d, Q i Q_d, przy czym P jest mocą czynną, a Q mocą bierną Budeanu. Prąd, który związany jest z poborem przez układ mocy czynnej, powoduje również pobór mocy P_d. Natomiast prąd związany z mocą bierną wytwarza również moc Q_d. Składowa P_d bywa czasem oznaczona Q_s [1].
W pracy podano wzór na wprowadzoną nową składową mocy Q_d oraz uzasadniono potrzebę wprowadzenia nowego rozkładu mocy. Proponowany rozkład porównano z lansowanym ostatnio rozkładem mocy L. Czarneckiego [1]. Pokazano przykłady układów, w których proponowany rozkład mocy zapewnia uzyskanie bardziej pełnego obrazu stanu energetycznego układu.
Wykazano, jaka część mocy pozornej $|S|$ może zostać skompensowana za pomocą pasywnego dwójnika reaktancyjnego.

Istnieje wiele koncepcji teorii mocy dla układów z niesinusoidalnymi przebiegami okresowymi. Liczni autorzy proponują różne rozkłady mocy na składowe [1][2].

Wady większości z tych rozkładów omówione zostały w pracy L. Czarneckiego [1].

W proponowanym rozkładzie moc pozorną $|S| = |U||I|$ rozbija się na cztery składowe: P, Q, P_d, Q_d, gdzie: P jest mocą czynną, a Q jest mocą bierną (Budeanu).

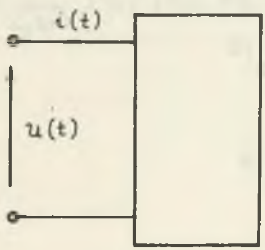

Rys. 1
Fig. 1

Rozpatrzmy pasywny dwójnik liniowy pokazany na rys. 1. Dwójnik ten jest zasilany napięciem

$$u(t) = \sum_{k=1}^{\infty} |U_{km}| \sin(k\omega t + \alpha_k)$$

oraz pobiera prąd

$$i(t) = \sum_{k=1}^{\infty} |I_{km}| \sin(k\omega t + \alpha_k + \varphi_k).$$

Prąd ten można rozdzielić na dwie ortogonalne składowe [3]:

$$i_G(t) = \sum_{k=1}^{\infty} |U_{km}| G_k \sin(k\omega t + \alpha_k)$$

oraz

$$i_B(t) = \sum_{k=1}^{\infty} |U_{km}| B_k \cos(k\omega t + \alpha_k)$$

gdzie G_k oznacza konduktancję, a B_k susceptancję dwójnika dla k-tej harmonicznej.

Ponieważ

$$i(t) = i_G(t) + i_B(t)$$

oraz

$$\int_0^T i_G(t) i_B(t) dt = 0$$

mamy

$$|I|^2 = |I_G|^2 + |I_B|^2$$

oraz

$$|S|^2 = |S_G|^2 + |S_B|^2$$

gdzie

$$|S_G| = |U||I_G| \quad i \quad |S_B| = |U||I_B|$$

Wiadomo, że

$$|S|^2 \geqslant P^2 + Q^2$$

oraz

$$|S_G|^2 \geqslant P^2 \tag{1}$$

i

$$|S_B|^2 \geqslant Q^2$$

Z zależności (1) widać, że prąd $i_G(t)$ powoduje pobieranie przez układ mocy czynnej P oraz dodatkowo pewnej mocy, którą oznaczono P_d, a prąd $i_B(t)$ jest odpowiedzialny za pobór mocy biernej (Budeanu) oraz pewnej mocy, dla której przyjęto oznaczenie Q_d. Moce P_d i Q_d można wyznaczyć porównując moce $|S_G|$ i P oraz $|S_B|$ i Q.
Moc P_d jest tożsama z mocą Q_s [1] i można ją wyrazić wzorem:

$$P_d^2 = |S_G|^2 - P^2 = \frac{1}{2} \sum_{\substack{k,n=1 \\ k \neq n}}^{\infty} |U_k|^2 |U_n|^2 (G_k - G_n)^2 \tag{2}$$

Jeżeli we wzorze (2) dla wszystkich k i n mamy $G_k = G_n$, to moc $P_d = 0$ i prąd $i_G(t)$ ma taki sam kształt jak napięcie (nie jest odkształcony).
Podobnie jak P_d można również wyznaczyć moc Q_d.
Ponieważ

$$Q_d^2 = |S_B|^2 - Q^2$$

oraz

$$|S_B|^2 = \sum_{k=1}^{\infty} |U_k|^4 B_k^2 + \frac{1}{2} \sum_{k,n=1}^{\infty} |U_k|^2 |U_n|^2 (B_k^2 + B_n^2)$$

i

$$Q = \sum_{k=1}^{\infty} |U_k|^2 B_k$$

a więc

$$Q^2 = \sum_{k=1}^{\infty} |U_k|^4 B_k^2 + \sum_{k,n=1}^{\infty} |U_k|^2 |U_n|^2 B_k B_n$$

wobec tego

$$Q_d^2 = \frac{1}{2} \sum_{k,n=1}^{\infty} |U_k|^2 |U_n|^2 (B_k - B_n)^2 \qquad (3)$$

Suma $P_d^2 + Q_d^2 = K^2$, gdzie K jest tzw. mocą odkształcenia w rozkładzie Budeanu.

Moc K nie powinna być jednak rozpatrywana jako jedna moc, ponieważ jej składowe mają różny sens fizyczny. Moc P_d ma charakter mocy wydzielanej na elemencie rezystancyjnym, a moc Q_d ma charakter mocy wydzielanej na elemencie reaktancyjnym.

Moc P_d może być uważana za całkowitą miarę odbiegania kształtu prądu $i_G(t)$ od kształtu napięcia $u(t)$. Natomiast moc Q_d może być wskaźnikiem tylko jednej z przyczyn odkształcenia prądu $i_B(t)$ względem napięcia $u(t)$, tzn. zmiany susceptancji w funkcji częstotliwości. Druga przyczyna, którą jest przesunięcie każdej z harmonicznych prądu $i_B(t)$ o $\frac{\pi}{2}$ nie wpływa na Q_d. Q_d nie może być więc uważana za moc odkształcenia.

Moc $|S_B|$ jest tożsama z mocą Q_r w rozkładzie L. Czarneckiego, o której to mocy autor twierdzi, że jest kompensowalna równolegle włączonym dwójnikiem pasywnym.

Ze wzoru (3) widać jednak, że np. całkowita kompensacja k-tej harmonicznej prądu $i_B(t)$ powoduje kompensację k-tej składowej mocy biernej Q (Budeanu). Nie kompensuje natomiast żadnej ze składowych mocy Q_d. Składowe te mogą wzrastać, jeżeli przed kompensacją $B_k B_n > 0$, a maleją gdy przed kompensacją $B_k B_n < 0$. Moc $|S_B|^2 = Q^2 + Q_d^2$.

Ponieważ kompensowalne są tylko moce bierne poszczególnych harmonicznych, nie można w ogóle mówić o kompensowalności mocy $|S_B|(Q_r)$.

Moc ta nie dostarcza żadnych informacji przydatnych przy doborze dwójnika kompensacyjnego.

Jako przykład rozpatrzmy dwójniki pokazane na rys. 2a i 2b.

Dwójniki te zasilane są napięciem

$$u(t) = |U_{1m}| \sin(\omega t + \alpha_1) + |U_{2m}| \sin(2\omega t + \alpha_2)$$

Wartości elementów w tych układach spełniają zależności:

$$G = \frac{4G}{5}\ ;\quad L = \frac{R}{\omega}\ ;\quad L_1 = \frac{5R}{4\omega}$$

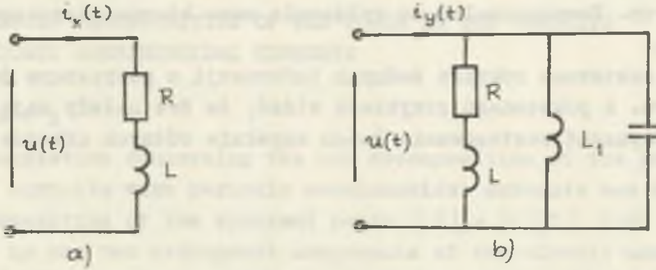

Rys. 2
Fig. 2

W tabeli 1 podano zależności między konduktancjami (susceptancjami) poszczególnych harmonicznych.

Tabela 1

k	Układ a	Układ b
1	G_1	G_1
1	B_1	B_1
2	G_2	G_2
2	B_2	$-B_2$

Z wartości tych widać, że w obu układach jednakowe są wartości skuteczne składowych prądów $|I_G|$ i $|I_B|$. Równe są również moce P, P_d i $|S_B|(Q_r)$. Różne są natomiast moce Q i Q_d (tabela 2).

Tabela 2

Moc	Układ a	Układ b
Q	$\|U_1\|^2 B_1 + \|U_2\|^2 B_2$	$\|U_1\|^2 B_1 - \|U_2\|^2 B_2$
Q_d^2	$\|U_1\|^2 \|U_2\|^2 (B_1 - B_2)^2$	$\|U_1\|^2 \|U_2\|^2 (B_1 + B_2)^2$

Podsumowanie

Rozłożenie mocy $|S_B|$ na dwie składowe Q i Q_d pozwoliło stwierdzić, że moc $|S_B|$ nie jest kompensowalna za pomocą równolegle dołączanych dwójników pasywnych. Kompensowalne są wyłącznie moce bierne poszczególnych harmonicznych.
Moc $|S_B|$ nie dostarcza również żadnych informacji o potrzebnym dwójniku kompensacyjnym. Z pokazanego przykładu widać, że dwa układy mające tę samą moc $|S_B|$ mogą wymagać zastosowania dwóch zupełnie różnych układów kompensacyjnych.

LITERATURA

[1] L.S. Czarnecki: Interpretacja, identyfikacja i modyfikacja właściwości energetycznych obwodów jednofazowych z przebiegami odkształconymi. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej seria Elektryka, nr 91 1984.

[2] Z.J. Nowomiejski: Moc i energia elektryczna w układach elektryoznych o dowolnych ustalonych przebiegach, ibid nr 77 1983.

[3] W. Shepherd, P. Zakikhani: Suggested definition of reactive power for nonsinusoidal systems. Proc. IEE, vol. 19 no 9 Sept. 1972.

[4] W. Shepherd, P. Zakikhani: Suggested definition of reactive power for nonsinusoidal systems, ibid vol. 120 no 7, July 1973.

Recenzent: Doc. dr hab. inż. Maciej Siwozyński

Wpłynęło do redakcji dnia 12 maja 1988 r.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ РАЗЛОЖЕНИЯ МОЩНОСТИ В ЦЕПЯХ С НЕСИНУСОИДАЛЬНЫМИ ПЕРЕДИЧЕСКИМИ ТОКАМИ

Р е з ю м е

Дано предложение нового разложения мощности в электрических линейных целях с переодическими несинусоидальными токами. Предлагается разложение полной мощности $|S| = |U||I|$ на четыре слагаемых, возникающих из двух слагаемых тока проходящего через цепь. Эти мощности обозначены P, P , и Q_d. Мощность P это активная мощность, мощность Q – реактивная Будеану Ток связанный с активной мощностью производит тоже мощность P_d, а ток связанный с реактивной мощностью производит также мощность Q_d. Слагаемое P_d обозначается также Q_s [1] .

В статье дана формула для новой слагаемой мощности Q_d и доказана необходимость нового разложения мощности. Представленное разложение сравнено с разложением мощности Л. Чарнецкого [1]. Псказаны примеры цепей, в которых представленное разложение мощности дает лучшую информацию об энергетическом состоянии цепи. Указано, которая часть польной мощности может быть компенсирована реактивным двухполюсником.

THE SUGGESTED DECOMPOSITION OF THE POWER IN THE CIRCUITS WITH PERIODIC NONSINUSOIDAL CURRENTS

S u m m a r y

The suggestion concerning the new decomposition of the power in linear electric circuits with periodic nonsinusoidal currents has been presented. The decomposition of the apparent power $|S| = |U||I|$ into four components produced by the two orthogonal components of the circuit current has been suggested. The power components has been denoted P, P_d, Q and Q_d, where P is the active power, and Q is the reactive power in a Budeanu sense. The current producing the active power produces also the power P_d, and the current producing the reactive power produces also the power Q_d. The component P_d is sometimes denoted Q_s [1].
The formula for the calculation of the new power component Q_d has been given and the need for the introduction of the new decomposition of the power has been proved.
The suggested decomposition of the power has been compared with the one suggested by L. Czarnecki [1]. The examples of the circuits in which the suggested decomposition gives more information about the energetic state of the circuit have been presented.
It has been also shown what part of the apparent power $|S|$ can be compensated by means of the reactive two-terminal network.